

Студија циљева организационог реструктурирања Војске Србије и Црне Горе

УДК: 355.1 (497.1)

Мр Дејан Стојковић, кап. I класе

Правилно идентификовање циљева организационог реструктурирања Војске Србије и Црне Горе представља један од основних предуслова њене реформе.

У раду су презентовани резултати теоријског и емпиријског истраживања циљева организационог реструктурирања Војске Србије и Црне Горе. Циљеви који су идентификовани истраживањем могу представљати добру основу за пројектовање и реализацију реформе Војске Србије и Црне Горе и система одбране у целини.

Кључне речи: *циљеви, организација, реструктурирање, Војска Србије и Црне Горе.*

Увод

Војска Србије и Црне Горе (у даљем тексту – Војска) функционише у врло комплексним политичким, економским, војнобезбедносним и другим условима. Усклађеност организације Војске са стањем основних екстерних и интерних фактора представља један од најважнијих предуслова њеног успешног функционисања, а остварује се спровођењем одговарајућих организационих промена.

Организационо реструктурирање Војске представља процес свеобухватних организационих промена, којима се радикално мења постојећи модел њене организације, а ради остваривања специфичних циљева. Циљеви организационог реструктурирања Војске представљају *стања*, односно *резултате* који се желе остварити његовом реализацијом. Циљеви дају сврсисходност реструктурирању, јер представљају својеврсне оријентире и служе за усмеравање и координацију свих активности Војске на његовом спровођењу. Као такви, они морају бити унапред познати, децидно одређени и дефинисани.

Улога циљева је и да представљају основу за доношење других значајних управљачких одлука битних за спровођење процеса организационог реструктурирања Војске, чиме се обезбеђује јединствен приступ планирању и конзистентност реализације процеса. Циљеви представљају и својеврсне стандарде контроле на основу којих се, по ређењем оствареног и планираног, врши процена успешности реализације реструктурирања. Улога циљева је и да мотивишу припаднике Војске на одрицање и улагање максималних напора ради успешне ре-

ализације процеса реструктурирања. На тај начин обезбеђује се неопходна подршка за спровођење свеобухватних и коренитих промена.

Циљеви организационог реструктурирања Војске са становишта резултата теоријског истраживања

Општи циљ детерминише глобални правац у којем, при спровођењу програма организационог реструктурирања, треба деловати и усмеравати расположиве организационе ресурсе. Општи циљ реструктурирања свих организација, па и Војске, јесте унапређење њених перформанси, тј. унапређење њених способности да рационално користи своје ресурсе и постиже ефекте који су у складу са постављеним циљевима. Тако дефинисан коначан циљ садржи више потциљева, чија реализација представља предуслов за реализацију основног циља.

Укупне перформансе Војске одређене су вредношћу више различитих параметара. Основни параметри перформанси ВСЦГ су: ефективност, ефикасност, флексибилност, квалитет функционисања, време готовости, интероперабилност и мотивисаност њених припадника. Из основних параметара перформанси Војске произилазе и посебни циљеви њеног организационог реструктурирања, и то:

- унапређење ефективности;
- унапређење ефикасности;
- побољшање флексибилности;
- унапређење квалитета;
- скраћивање времена готовости;
- побољшање интероперабилности;
- побољшање мотивисаности припадника Војске.

Ефективност спада у групу организационих параметара које је врло тешко јасно дефинисати и прецизно вредновати (квантификовати). Разлога за то је више. Организације, са једне стране, обављају широк спектар делатности, па је успешност њиховог функционисања у корелацији са износом перформанси у свакој од делатности. С друге стране, организациона ефективност, сама по себи, укључује више различитих димензија и разматрања, мултипликованих критеријума, као и низ мера и индикатора који служе за њено приказивање.

Међу теоретичарима постоји сагласност да организације треба учинити што ефектнијим. Међутим, када је у питању дефиниција појма организационе ефективности, као и начина њеног квантификовања, сагласност не постоји. Заправо, у литератури постоје бројни и врло различити приступи дефинисању организационе ефективности, што знатно усложњава истраживање тог феномена у војним организацијама.

Анализом сличности и разлика бројних дефиниција, и узимајући у обзир специфичности војних организација, може се закључити да ефикасност Војске представља степен њене способности да у одређеном времену и конкретним условима окружења реализује дефинисане мисије и задатке.

Унапређење ефикасности Војске може се постићи на два основна начина: (1) редефинисањем постојећих мисија и задатака и (2) побољшањем способности за реализацију постојећих мисија и задатака. Редифинисање мисија и задатака подразумева преиспитивање постојећег места и улоге Војске у друштву. С друге стране, побољшање способности Војске за реализацију постојећих мисија и задатака подразумева спровођење различитих промена које треба да резултирају повећањем степена реализације раније дефинисаних мисија и задатака.

Једно од најважнијих мерила перформанси Војске је ефикасност.¹ Појам организационе ефикасности, слично као и појам организационе ефикасности, доноси низ нејасноћа и непрецизности. Наиме, многи теоретичари и практичари говоре о потреби побољшања ефикасности организација, али мало ко од њих предлаже ваљани методолошки поступак за њено прецизно утврђивање. Такође, проблем представља и избор критеријума на основу којих ће се утврдити износ организационе ефикасности, због чега није редак случај да се оцене о организационој ефикасности доносе на основу импровизованих претпоставки.

Анализом бројних дефиниција организационе ефикасности, узимајући у обзир специфичност војне организације, може се закључити да ефикасност Војске представља коефицијент односа између постигнутих резултата (остварених ефеката) и утрошених ресурса. Ефикасност Војске детерминисана је деловањем више фактора, а по свом значају се истичу: организациони процеси, организациона структура, технологија, психо-социјални односи и организациона флексибилност.

Слика 1 приказује различите комбинације ефикасности и ефикасности Војске. Реализација циљева може бити висока или ниска, а коришћење ресурса Војске добро или лоше. Оптимална ситуација је када је Војска и ефективна и ефикасна, односно Војска успешно функционише уколико постоји ефикасност у реализацији мисија и задатака и ефикасност у коришћењу њених ресурса.

Да би била ефективна Војска треба да се придржава подручја своје делатности, тј. додељених мисија и задатака, као и да се прилагођава променама у окружењу. При извршавању мисија и задатака неопходно је да Војска постигне одговарајући однос између ефеката и утрошених ресурса.

¹ У општем смислу реч ефикасност означава величину неког односа, на пример, однос циља и средстава, улаза и излаза и слично.

	<i>Лоше</i>	<i>Добро</i>
<i>Високо</i>	Ефективно, али неефикасно Неки ресурси су изгубљени	Ефективно и ефикасно Мисије и задаци су реализовани, а ресурси добро коришћени
РЕАЛИЗАЦИЈА ЦИЉЕВА	Ни ефективно ни ефикасно Мисије и задаци нису адекватно реализовани, а ресурси су лоше коришћени	Ефикасно, али неефективно Ресурси организације нису неискоришћени, али мисије и задаци нису адекватно реализовани
<i>Ниско</i>		

Слика 1 – Ефективност и ефикасност ВСЦГ као мерила њене успешности

Важан циљ организационог реструктурирања Војске је и побољшање флексибилности. Флексибилност представља способност Војске да правремено искористи нове могућности за постизање успеха, односно да, уз што мањи утрошак ресурса (ради прилагођавања), избегне или минимизира утицај изненадних неповољних околности. У ствари, флексибилност представља степен у којем је Војска осетљива на повољне и неповољне, очекиване или изненадне промене у окружењу.

Флексибилност се дели на: екстерну и интерну. Екстерна флексибилност подразумева способност Војске за адаптацију изазовима, ризицима и претњама безбедности кроз преуређење њеног односа са окружењем. Може се остварити применом офанзивне или дефанзивне стратегије. Офанзивна стратегија подразумева оспособљавање Војске да благовремено искористи шансе које се јављају у окружењу, док је дефанзивна стратегија, пре свега, усмерена на њено оспособљавање да што лакше (безболније) превазиђе одређене изненадне неповољне утицаје. Интерна флексибилност подразумева способност Војске за прилагођавање променама (могућностима и претњама) кроз уређивање фактора интерне природе. Може се обезбедити кроз повећање ефикасности процеса одлучивања (поједностављење процеса доношења одлука, адекватнија припрема одлука), редизајнирање организационе структуре, подешавање тзв. логистичке флексибилности, итд.

Војска има на располагању две основне могућности за побољшање своје флексибилности. Прва је да смањи утицај промена у окружењу на њено функционисање, а друга да повећа способност свог реаговања на те промене. Међутим, предуслов за реализацију било које од тих могућности је свест о значају обезбеђивања организационе флексибилности.

Један од циљева који треба остварити спровођењем организационог реструктурирања Војске је и унапређење квалитета. *Квалитет* није ограничен само на привредне организације, већ има универзално значење. Од изузетне важности је за функционисање јавних служби, културних, спортских и других организација. Сусрећући се са изазовима савременог доба, Војска треба да буде све више проактивна, иновативна, флексибилна и фокусирана на квалитет. Квалитет је битан показатељ њене успешности и важан фактор реализације њених мисија и задатака.

Појмовно одређење квалитета није једноставно, с обзиром на то да је тешко наћи више аутора који га јединствено дефинишу. Са аспекта војне организације, квалитет се може дефинисати као скуп својстава и карактеристика организационих ефеката, који се односе на њихову могућност да задовоље утврђене или изражене потребе.

Унапређење квалитета је један од важних циљева које треба реализовати спровођењем организационог реструктурирања Војске, али је и њен стални (трајни) задатак. Спровођењем програма организационог реструктурирања потребно је, пре свега, створити услове за континуирано побољшање квалитета.

Унапређење квалитета постиже се, пре свега, променом организационе културе. Наиме, квалитет као вредност (циљ) треба да прихвати сваки припадник Војске и Војска као целина. Основни мотив деловања Војске, као и сваког појединца у њој, треба да буде задовољство државе и грађана, због чијих потреба она и постоји. Поред промене организационе културе, значајан допринос унапређењу квалитета могу дати и одређене промене у организационој структури и процесима. Наиме, пројектовањем структурних елемената и процеса који ће се бавити проблематиком квалитета стварају се услови за његово континуирано побољшање.

Скраћивање времена готовости још је један од циљева организационог реструктурирања Војске који је идентификован теоријским истраживањем. Под временом готовости подразумева се време потребно за успостављање способности ВСЦГ да успешно ступи у дејство и реализује постављене задатке у конкретним условима окружења. Време успостављања готовости Војске је у директној зависности од: организационе структуре, организационих процеса и психо-социјалних односа.

Организациона структура остварује велики утицај на време успостављања готовости Војске. Неодговарајућа подела надлежности и одговорности, велики број нивоа командовања, неадекватан распон командовања, лоша координација и слично, знатно продужавају време потребно за успостављање готовости, а може с десити, да због неодговарајуће организационе структуре, готовост и не буде правовремено успостављена.

Организациони процеси, такође, остварују значајан утицај на дужину времена потребног за успостављање готовости Војске. Правилно пројектовани процеси омогућују да време готовости буде релативно кратко, док, с друге стране, неадекватно дизајнирани процеси то време значајно продужују. Посебан утицај на трајање времена потребног за успостављање готовости остварују процеси доношења одлука.

Време готовости битно зависи и од стања психо-социјалних односа. Уколико су припадници Војске задовољни, уколико су мотивисани да пруже свој максимум ради реализације мисије и задатака, уколико међу њима влада јединство и међусобна толеранција, време готовости Војске биће краће. С друге стране, уколико су припадници Војске немотивисани, уколико њихова међусобна сарадња није на потребном нивоу, време готовости се значајно продужава.

Као резултат опредељења Србије и Црне Горе за учешће у интеграционим процесима и приступ међународним безбедносним организацијама (Партнерство за мир, НАТО и др.) последњих година се, као једна од специфичности и важних компоненти укупних перформанси ВСЦГ, јавља и интероперабилност. Под интероперабилношћу се подразумева способност ВСЦГ да са војскама држава савезника и партнера учествује у реализацији заједничких активности.²

Интероперабилност се изражава кроз: компатибилност, заменивост и заједништво. *Компатибилност* представља могућност заједничке употребе различитих производа, процеса или сервиса, а *заменљивост* представља способност производа, процеса или сервиса да буду употребљени уместо других ради испуњења одређених захтева. *Заједништво* је стање које настаје употребом заједничких доктрина, процедура и опреме.³

Основно средство за достизање интероперабилности је *стандардизација* процедура, поступака и опреме коју користе савезници и партнери. НАТО речник термина и дефиниција дефинише процес стандардизације у НАТО као „... развој и имплементацију концепција, доктрина, процедура и планова ради постизања и одржања захтеваног нивоа компатибилности, заменивости и заједништва на оперативном, процедуралном, техничком и административном пољу ради достизања интероперабилности“.⁴

² НАТО речник термина и дефиниција дефинише интероперабилност као „способност снага НАТО, и када је потребно, снага земаља партнера и осталих земаља за заједничком обуком, вежбама и успешним радом у реализацији поверених мисија и задатака“ (*NATO glossary of terms and definitions (AAP-6)*, NATO Standardization Agency, Brussels, 2003, page 2-I-7). У нацрту Доктрине ВСЦГ под интероперабилношћу се подразумева једно од начела организације Војске Србије и Црне Горе које се остварује прилагођавањем ВСЦГ евроатлантским стандардима (*Доктрина ВСЦГ*, нацрт, МО, Београд, 2005, стр. 16).

³ *NATO glossary of terms and definitions (AAP-6)*, NATO Standardization Agency, Brussels, 2003, page 2-C-9.

⁴ *Исто*, page 2-S-9

Један од циљева организационог реструктурирања Војске је и побољшање мотивисаности њених припадника. У теорији организације и менаџмента под појмом мотивације подразумева се подстицај или подстрек за чланове организације да извршавају своје задатке и тиме допринесу остваривању организационих циљева.⁵ Мотивација је оно што обезбеђује да се људи понашају на пожељан начин којим се реализују циљеви организације и истовремено задовољавају сопствене потребе.

Најважније детерминанте мотивисаности припадника Војске су: задовољство дужношћу коју обављају и посвећеност јединици.

Фактори који детерминишу да ли ће припадници Војске бити задовољни или незадовољни дужношћу коју обављају могу се сврстати у две широке категорије: оне које се тичу Војске и оне које се односе на личне карактеристике самих припадника Војске. Детерминанте задовољства дужношћу које се тичу Војске су: систем награђивања, перципирани квалитет контроле, децентрализација овлашћења, радна и социјална стимулација, услови рада, итд. Најважније личне детерминанте задовољства дужношћу су: особине личности (самопоштовање, амбициозност, способност да се поднесе стрес и друго), сагласност дужности са личним интересима, статус, радни стаж и опште задовољство животом.

За мотивисаност припадника Војске, поред задовољства дужношћу коју обављају, од изузетног је значаја и посвећеност јединици, тј. осећај припадности јединици. Посвећеност јединици показује степен идентификације људи са јединицама којима припадају, њихову ангажованост и неспремност да их напусте.⁶ Посвећеност припадника Војске детерминисана је деловањем више фактора. Од посебне важности су: карактеристике дужности (степен овлашћења и одговорности, могућност напредовања итд.), личне карактеристике припадника Војске, стимулисаност припадника Војске за дужност коју обављају, могућност алтернативног запошљавања, итд.

Циљеви организационог реструктурирања Војске са становишта резултата емпиријског истраживања

Емпиријско истраживање значајно доприноси целовитости разматрања циљева организационог реструктурирања Војске. Његови резултати омогућују: (1) утврђивање значаја појединих циљева ре-

⁵ Реч мотивација етимолошки је изведена од речи мотив (новолатински *motivum*, италијански *motivo*, француски *motif*) која значи побуду, повод, подстрек, подстицај, разлог. У психологији се под мотивацијом подразумева побуда или разлог за понашање људи у правцу остваривања неког циља или постизања очекиване користи (резултата).

⁶ Greenberg, J., Baron, R., A., *Понашање у организацијама*, Пето издање (прев.), Желнид, Београд, 1998, стр. 169.

структурирања и (2) проверавање валидности циљева који су утврђени теоријским истраживањем. Потребни емпиријски подаци прикупљани су применом методе испитивања, односно технике скалирања. Испитивање је обављено на пригодном узорку од 150 официра Министарства одбране и Војске Србије и Црне Горе, при чијем избору се водило рачуна о њиховом хијерархијском положају, као и о видовској и родовској заступљености.

За потребе испитивања конструисана је скала процене која садржи две субскеале. Прва субскеала састоји се од седам тврдњи и коришћена је за утврђивање значаја појединих циљева реструктурирања. Друга субскеала садржи 28 показатеља и употребљена је за проверавање валидности циљева утврђених теоријским истраживањем. Конфирматорна факторска анализа потврдила је ваљаност те субскеале, а вредност стандардизованог Кронбаховог алфа-коефицијента (0,9133) указује на високу поузданост инструмента.

Обрада прикупљених података обављена је на рачунару коришћењем програмског пакета „STATISTICA/WIN“. Од статистичких поступака обраде података користили су се, пре свега, поступци за израчунавање мера централне тенденције (фреквенције, проценти, аритметичке средине и стандардне девијације) и факторска анализа. Факторска анализа, као метод мултиваријационе анализе, коришћена је ради редукције већег броја међусобно повезаних варијабли у мањи број независних латентних варијабли, односно фактора који стоје иза тих варијабли и који објашњавају варијабилитет посматране појаве. За издвајање фактора коришћена је метода главних компонената која је директно примењена на корелациону матрицу ради истовременог оцењивања комуналитета и матрице факторских оптерећења. Број значајних фактора одређен је применом Кателовог scree-теста. Добијени фактори ротирани су у смеру једноставне структуре помоћу Varimax-критеријума као најчешће коришћеног аналитичког метода ортогоналне ротације.

Утврђивање значаја појединих циљева организационог реструктурирања Војске

Као што је истакнуто, општи циљ организационог реструктурирања Војске је унапређење њених перформанси. Он се операционализује преко седам посебних циљева, и то: унапређење ефективности, унапређење ефикасности, побољшање флексибилности, унапређење квалитета, скраћивање времена готовости, обезбеђење интероперабилности и побољшање мотивисаности припадника Војске. Дескриптивном анализом утврђен је значај који испитаници придају појединим циљевима организационог реструктурирања Војске. Процена значаја обављена је посредством скале процене која обухвата седам ставки, односно тврдњи којима је исказан значај појединих циљева

реструктурирања.⁷ Резултати анализе приказани су у табели 1. Осим ранга који је добијен на основу аритметичке средине појединачних процена, табела 1 садржи и податке о стандардној девијацији, као и о фреквенцији и процентуалном учешћу појединих одговора.

Табела 1

Статистички показатељи процене значаја појединих циљева организационог реструктурирања Војске

Ц И Љ	ВРСТА ОДГОВОРА										Аритметичка средина	Стандардна девијација	Ранг
	Потпуно се слажем		Углавном се слажем		Не могу да се одлучим		Углавном се не слажем		Уопште се не слажем				
	фрек.	%	фрек.	%	фрек.	%	фрек.	%	фрек.	%			
Унапређење ефективности	94	62,7	52	34,7	2	1,3	1	0,7	1	0,7	4,58	0,623	1
Унапређење ефикасности	45	30,0	87	58,0	7	4,7	9	6,0	2	1,3	4,09	0,835	5
Побољшање флексибилности	26	17,3	85	56,7	23	15,3	15	10,0	1	0,7	3,80	0,864	6
Унапређење квалитета	57	38,0	65	43,3	18	12,0	8	5,3	2	1,3	4,11	0,906	4
Скраћивање времена готовости	59	39,3	65	43,3	19	12,7	7	4,7	0	0	4,17	0,823	3
Побољшање интероперабилности	14	9,3	85	56,7	30	20,0	19	12,7	2	1,3	3,60	0,872	7
Побољшање мотивисаности припадника Војске	78	52,0	58	38,7	8	5,3	5	3,3	1	0,7	4,38	0,789	2

На основу аритметичких средина оцена, којима је исказан значај појединих циљева организационог реструктурирања Војске, уочава се да не постоје циљеви код којих преовладавају неповољне оцене, односно ставови. Наиме, од седам наведених циљева, који су, иначе, утврђени теоријским истраживањем, само код два је аритметичка средина нижа од 4,00, и то: обезбеђење интероперабилности (3,60) и обезбеђење потребне флексибилности (3,80). Релативно висока аритметичка средина оцена значаја циљева организационог реструктурирања ВСЦГ указује на чињеницу да су они правилно идентификовани. Но, упркос томе што им испитаници придају релативно висок значај, они, ипак, међу њима праве дистинкцију на основу процењеног приоритета.

Према мишљењу испитаника, најзначајнији циљ који треба да се оствари спровођењем организационог реструктурирања Војске јесте унапређење њене ефективности, тј. повећање степена њене способности да у одређеном времену и конкретним условима окружења реализује дефинисане мисије и задатке. Аритметичка средина оцена којима је процењиван значај тог циља је 4,58. У вези с том проценом важно је истаћи чињеницу да је и стандардна девијација најнижа (0,623),

⁷ Процена значаја појединих циљева обављена је на основу степена слагања испитаника са тврдњама којима су ти циљеви описани у скали процене.

односно да међу испитаницима највећа сагласност постоји управо при процени значаја тог циља. У прилог томе говори и чињеница да се чак 97,4% испитаника „веома“ или „углавном“ слаже са тврдњом да је унапређење ефективности најважнији циљ који треба постићи спровођењем организационог реструктурирања Војске.

Други циљ по значају, који треба постићи реализацијом организационог реструктурирања Војске, јесте побољшање мотивисаности њених припадника. Аритметичка средина оцена којима су испитаници процењивали значај тог циља је 4,38. Стандардна девијација је, такође, релативно ниска (0,789) и указује да код испитаника постоји висок степен сагласности и при процени значаја тог циља. Значајан податак представља и чињеница да чак 90,7% испитаника сматра да је побољшање мотивисаности припадника Војске значајан циљ њеног организационог реструктурирања.

Према процени испитаника, најмањи значај има циљ побољшање интероперабилности, тј. побољшање способности Војске да са војскама савезника и партнера учествује у реализацији заједничких активности. Аритметичка средина оцена којима су испитаници изражавали значај тог циља је 3,60. Но, упркос томе што је значај побољшања интероперабилности, према мишљењу испитаника, нижи у односу на остале циљеве реструктурирања, чак две трећине испитаника сматра да је при организационом реструктурирању Војске важно реализовати и тај циљ. Насупрот томе, свега 14% испитаника сматра да побољшање интероперабилности није важан циљ организационог реструктурирања Војске.

Претходна анализа потврђује значај свих циљева организационог реструктурирања ВСЦГ који су идентификовани посредством теоријског истраживања. Узевши у целини, испитаници сматрају да је најважније постићи побољшање степена способности Војске да у одређеном времену и конкретним условима окружења изврши додељене мисије и задатке. Такође, од изузетне важности је и да се реализацијом реструктурирања побољша мотивисаност припадника Војске за обављање дужности на које су постављени и тиме допринесу реализацији мисија и задатака Војске.

Проверавање валидности циљева утврђених теоријским истраживањем

Дескриптивном анализом утврђен је значај појединих манифестних облика посебних циљева организационог реструктурирања Војске за реализацију општег циља реструктурирања, тј. за унапређење њених укупних перформанси. Процена значаја тих манифестних облика извршена је коришћењем скале процене која обухвата 28 показатеља, односно ставки. Средње скалне вредности показатеља су веће што је већи њихов значај за реализацију општег циља реструктурирања, и обратно.

Из табеле 2, где су приказани резултати процене значаја појединих манифестних облика за реализацију општег циља организационог реструктурирања Војске, може се закључити да испитаници сматрају да је за унапређење њених перформанси најважније обезбедити успешност у реализацији мисија и задатака, као и одговарајући статус припадника Војске. Наиме, вредности аритметичких средина оцена, којима су испитаници исказивали своје мишљење о значају појединих манифестних облика, указују на посебан значај следећих манифестних облика: адекватност реаговања на безбедносне изазове, ризике и претње (4,69), одговарајући друштвени и материјални положај припадника ВСЦГ (4,67), реализација задатака у предвиђеном времену (4,63), адекватност услова живота и рада припадника ВСЦГ (4,63), реализација задатака уз што мање губитака (4,58).

Према процени испитаника, најмањи значај за реализацију општег циља организационог реструктурирања Војске имају манифестни облици који се односе на међународне аспекте ангажовања организација, као и на утрошак материјалних ресурса при извршавању задатака, и то: остваривање ефеката који задовољавају потребе УН (3,61), усаглашеност терминологије са терминологијом војски држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“ (3,77), реализација задатака уз што мањи утрошак материјалних ресурса (муниције, горива,...) (3,81), брзина успостављања готовости за реализацију заједничких вежбовних активности са војскама држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“ (3,83). Релативно низак ранг има и манифестни облик који се односи на постизање ефеката који задовољавају потребе грађана (3,86).

Табела 2

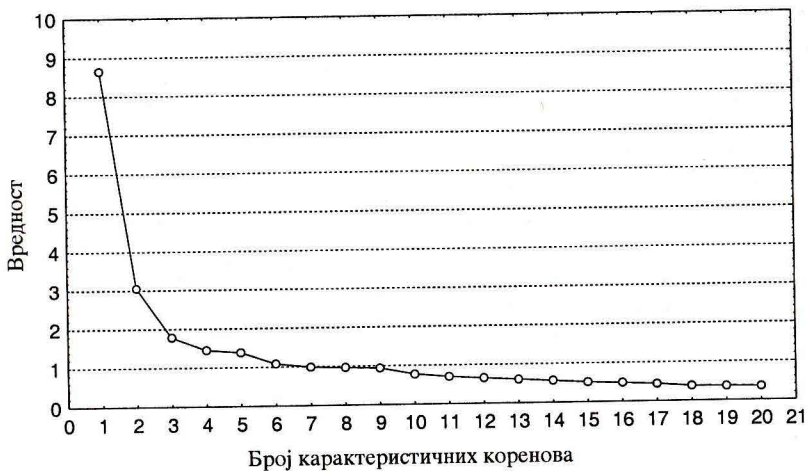
Основни статистички показатељи процене значаја манифестних облика циљева организационог реструктурирања ВСЦГ за реализацију општег циља реструктурирања

Ред. бр.	Манифестни облици циљева организационог реструктурирања ВСЦГ	Аритметичка средина	Стандардна девијација	Ранг
1.	Реализација задатака у предвиђеном времену	4,63	0,52	3-4
2.	Адекватност реаговања на безбедносне изазове, ризике и претње	4,69	0,56	1
3.	Остваривање ефеката који задовољавају потребе државе	4,45	0,71	7
4.	Брзина у достизању готовости за извршавање задатака под окриљем УН	3,90	0,97	21
5.	Реализација задатака у свим метеоролошким условима	4,12	0,82	15
6.	Усаглашеност поступака и процедура са поступцима и процедурама војски држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“	4,05	0,85	17

Ред. бр.	Манифестни облици циљева организационог реструктурирања ВСЦГ	Аритметичка средина	Стандардна девијација	Ранг
7.	Реализација задатака у свим земљишним условима	4,27	0,77	12
8.	Деловање у складу са прописаним поступцима и процедурама	4,37	0,69	9
9.	Прилагођеност потребама државе и грађана	4,09	0,86	16
10.	Реализација задатака са што мање губитака	4,58	0,65	5
11.	Посвећеност припадника ВСЦГ реализацији њених циљева и задатака	4,36	0,87	10
12.	Реализација задатака без штетних последица по становништво и животну средину	4,03	0,99	19
13.	Прилагођеност борбеним условима	4,39	0,67	8
14.	Остваривање ефеката који задовољавају потребе грађана	3,86	0,99	24
15.	Реализација задатака уз што мањи утрошак материјалних ресурса (муниције, горива,...)	3,81	1,11	26
16.	Задовољство припадника ВСЦГ	4,31	0,82	11
17.	Реализација задатака у што краћем времену	4,03	0,86	18
18.	Остваривање ефеката који задовољавају потребе УН	3,61	0,99	28
19.	Остваривање ефеката који доприносе регионалној безбедности	4,13	0,82	14
20.	Брзина успостављања готовости за извршавање задатака одбране државе	4,54	0,76	6
21.	Компатибилност наоружања и опреме са наоружањем и опремом војски држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“	3,88	0,97	23
22.	Брзина успостављања готовости за извршавање задатака по захтеву органа цивилне власти	3,89	1,04	22
23.	Прилагођавање међународним стандардима у погледу поштовања хуманитарног права	4,24	0,92	13
24.	Брзина успостављања готовости за реализацију заједничких вежбовних активности са војскама држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“	3,83	0,98	25
25.	Усаглашеност терминологије са терминологијом војски држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“	3,77	1,04	27
26.	Одговарајући друштвени и материјални положај припадника ВСЦГ	4,67	0,67	2
27.	Компатибилност система логистике са системом логистике војски држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“	4,02	0,95	20
28.	Адекватност услова живота и рада припадника ВСЦГ	4,63	0,74	3-4

Вредности стандардне девијације указују да највећа сагласност међу испитаницима постоји код манифестних облика код којих су и вредности аритметичке средине највише, и то: реализација задатака у предвиђеном времену (0,52), адекватност реаговања на безбедносне изазове, ризике и претње (0,56), реализација задатака са што мање губитака (0,65), одговарајући друштвени и материјални положај припадника ВСЦГ (0,67), прилагођеност борбеним условима (0,67). Насупрот томе, најмања сагласност испитаника је код манифестних облика код којих су и вредности аритметичке средине ниске, и то: реализација задатака уз што мањи утрошак материјалних ресурса (муниције, горива,...) (1,11), брзина успостављања готовости за извршавање задатака по захтеву органа цивилне власти (1,04), усаглашеност терминологије са терминологијом војски држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“ (1,04), остваривање ефеката који задовољавају потребе УН (0,99), брзина успостављања готовости за реализацију заједничких вежбовних активности са војскама држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“ (0,99).

На основу вредности аритметичких средина и стандардне девијације може се закључити да је за унапређење перформанси Војске, према мишљењу испитаника, најважније обезбедити успешност у реализацији дефинисаних мисија и задатака, као и одговарајући положај њених припадника. То указује на чињеницу да испитаници јасно уочавају потребу за побољшањем успешности функционисања Војске, али, истовремено, они сматрају да то побољшање треба да буде праћено побољшањем статуса њених припадника. Испитаници придају много мању важност

Слика 2 – Кателов scree-тест – фактори реализације општег циља реструктурирања

манифестним облицима који се односе на активности Војске у међународним безбедносним интеграцијама. То говори да они међународне безбедносне интеграције не сматрају посебно важним за унапређење перформанси Војске.

Факторска анализа је примењена ради утврђивања основних фактора реализације општег циља организационог реструктурирања Војске. На основу Кателовог scree-теста, тј. графичког приказа вредности карактеристичних коренова појединих фактора (слика 2), може се закључити да постоји шест основних фактора.

Вредности карактеристичних коренова за тих шест фактора износе: 8,654; 3,053; 1,780; 1,451; 1,381 и 1,082. Они обухватају укупно 62,14% кумулативне пропорције варијансе. Структура тих шест фактора приказана је у табели 3.

Табела 3
Факторска структура циљева организационог реструктурирања ВСЦГ

Ред. бр.	Манифестни облици циљева организационог реструктурирања ВСЦГ	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3	Фактор 4	Фактор 5	Фактор 6
1.	Реализација задатака у предвиђеном времену	0,506	0,117	0,074	0,119	-0,038	0,252
2.	Адекватност реаговања на безбедносне изазове, ризике и претње	0,189	0,122	-0,042	0,751	0,031	-0,131
3.	Остваривање ефеката који задовољавају потребе државе	0,197	0,237	0,300	0,642	0,093	0,025
4.	Брзина у достизању готовости за извршавање задатака под окриљем УН	-0,028	0,682	0,079	0,275	-0,125	0,339
5.	Реализација задатака у свим метеоролошким условима	0,473	-0,066	-0,160	0,405	0,408	0,100
6.	Усаглашеност поступака и процедура са поступцима и процедурама војски држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“	-0,020	0,773	-0,009	0,129	0,194	0,051
7.	Реализација задатака у свим земљишним условима	0,657	-0,033	-0,083	0,150	0,266	0,259
8.	Деловање у складу са прописаним поступцима и процедурама	0,484	0,237	0,032	-0,040	0,461	-0,136
9.	Прилагођеност потребама државе и грађана	0,143	0,023	0,786	0,048	0,138	0,028
10.	Реализација задатака са што мање губитака	0,494	0,108	0,198	-0,178	0,278	0,123
11.	Посвећеност припадника ВСЦГ реализацији њених циљева и задатака	0,194	0,152	0,325	0,483	0,530	0,128
12.	Реализација задатака без штетних последица по становништво и животну средину	0,239	0,264	0,464	0,043	0,392	0,342
13.	Прилагођеност борбеним условима	0,667	0,150	0,103	0,190	0,155	0,140
14.	Остваривање ефеката који задовољавају потребе грађана	0,013	0,134	0,761	0,092	0,194	0,147
15.	Реализација задатака уз што мањи утршак материјалних ресурса (муниције, горива....)	0,152	0,103	0,207	-0,103	0,068	0,725

16.	Задовољство припадника ВСЦГ	-0,120	0,180	0,327	0,157	0,660	0,107
17.	Реализација задатака у што краћем времену	0,377	0,174	-0,041	-0,012	0,267	0,632
18.	Остваривање ефеката који задовољавају потребе УН	0,072	0,718	0,142	0,063	-0,060	0,321
19.	Остваривање ефеката који доприносе регионалној безбедности	0,383	0,597	0,059	0,199	0,215	0,115
20.	Брзина успостављања готовости за извршавање задатака одбране државе	0,692	0,177	0,152	0,247	0,015	-0,026
21.	Компатибилности наоружања и опреме са наоружањем и опремом војски држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“	0,098	0,780	0,030	0,161	0,097	0,071
22.	Брзина успостављања готовости за извршавање задатака по захтеву органа цивилне власти	0,432	0,527	0,408	-0,026	-0,066	-0,069
23.	Прилагођавање међународним стандардима у погледу поштовања хуманитарног права	0,388	0,336	0,282	0,116	0,340	-0,105
24.	Брзина успостављања готовости за реализацију заједничких вежбовних активности са војскама држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“	0,208	0,813	0,063	-0,035	0,120	-0,018
25.	Усаглашеност терминологије са терминологијом војски држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“	0,054	0,793	0,178	-0,047	0,063	-0,117
26.	Одговарајући друштвени и материјални положај припадника ВСЦГ	0,279	0,085	0,167	-0,039	0,745	0,016
27.	Компатибилност система логистике са системом логистике војски држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“	0,191	0,786	0,010	0,025	0,261	0,067
28.	Адекватност услова живота и рада припадника ВСЦГ	0,189	0,093	0,049	0,076	0,854	0,163

Први фактор карактерише изузетна сложеност, јер га одређује чак једанаест манифестних облика циљева организационог реструктурирања Војске. Ипак, највећу повезаност са тим фактором имају следеће варијабле: брзина успостављања готовости за извршавање задатака одбране државе (0,692), прилагођеност борбеним условима (0,667) реализација задатака у свим земљишним условима (0,657), реализација задатака у предвиђеном времену (0,506), реализација задатака са што мање губитака (0,494), деловање у складу са прописаним поступцима и процедурама (0,484). С обзиром на природу тих манифестних облика, латентна димензија коју они одређују може се означити као *способност реализације задатака одбране државе у свим условима*.

Други фактор је такође одређен са релативно великим бројем варијабли. Примарно га дефинишу варијабле које се односе на способност заједничког деловања ВСЦГ са војскама држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“, и то: брзина успостављања готовости за реализацију заједничких вежбовних активности са вој-

скама држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“ (0,813), усаглашеност терминологије са терминологијом војски држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“ (0,793), компатибилност система логистике са системом логистике војски држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“ (0,786), компатибилност наоружања и опреме са наоружањем и опремом војски држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“ (0,780), усаглашеност поступака и процедура са поступцима и процедурама војски држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“ (0,773). Тај фактор у значајној мери одређују и варијабле које се односе на способност деловања под окриљем УН, и то: остваривање ефеката који задовољавају потребе УН (0,718), брзина у достизању готовости за извршавање задатака под окриљем УН (0,682). Сходно томе, други фактор се може јединствено дефинисати као *интероперабилност са војскама држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“ и способност деловања под окриљем УН.*

Трећи фактор првенствено одређују варијабле које се односе на: прилагођеност потребама државе и грађана (0,786), остваривање ефеката који задовољавају потребе грађана (0,761), реализација задатака без штетних последица по становништво и животну средину (0,464), брзина успостављања готовости за извршавање задатака по захтеву органа цивилне власти (0,408). На основу наведеног, фактор који се налази у основи тих манифестних облика може се интерпретирати као *прилагођеност потребама друштва и способност извршавања задатака у области цивилне заштите.*

Четврти фактор репрезентују следећи манифестни облици: адекватност реаговања на безбедносне изазове, ризике и претње (0,751), остваривање ефеката који задовољавају потребе државе (0,642), посвећеност припадника ВСЦГ реализацији њених циљева и задатака (0,483), реализација задатака у свим метеоролошким условима (0,405). Сходно томе, фактор који се налази у основи тих варијабли може се интерпретирати као *способност адекватног реаговања на све облике угрожавања безбедности државе.*

Пети фактор дефинишу варијабле које се односе на: адекватност услова живота и рада припадника ВСЦГ (0,854), одговарајући друштвени и материјални положај припадника ВСЦГ (0,745), задовољство припадника ВСЦГ (0,660), посвећеност припадника ВСЦГ реализацији њених циљева и задатака (0,530). У складу са таквим манифестним одредницама, тај фактор може се дефинисати као *способност обезбеђења одговарајућег статуса – положаја припадницима Војске.*

Шести фактор примарно одређују следећи манифестни облици: реализација задатака уз што мањи утрошак материјалних ресурса (муниције, горива,...) (0,725), реализација задатака у што краћем времену (0,632), реализација задатака без штетних последица по становништво

и животну средину (0,342), брзина у достизању готовости за извршавање задатака под окриљем УН (0,339). С обзиром на природу тих манифестних облика, латентна димензија коју они манифестују може се означити као *ефикасност и рационалност у извршавању задатака*.

Узевши у целини, емпиријско истраживање потврдило је полазну теоријску претпоставку о постојању седам кључних циљева организационог реструктурирања Војске. У вези с тим, први добијени фактор спада у домен теоријске оријентације која се односи на ефективност Војске, јер указује на потребу достизања њене способности за извршавање дефинисаних мисија и задатака у свим условима. На способност Војске да са другим војскама учествује у реализацији заједничких активности, односно на њену интероперабилност, односи се други идентификовани фактор. Трећи фактор примарно указује на способност Војске да задовољи потребе друштва, односно на квалитет њеног функционисања. Међутим, тај фактор указује и на потребу скраћивања времена готовости Војске, као и на потребу унапређења њене ефективности и флексибилности. Четврти фактор односи се на способност Војске да се прилагођава променама изазова, ризика и претњи безбедности, тј. на флексибилност њеног функционисања. Фактор који је идентификован као пети тежишно указује на потребу усмерености организационог реструктурирања Војске ка побољшању мотивисаности њених припадника. Коначно, шести фактор односи се на побољшање ефикасности, као једног од примарних циљева организационог реструктурирања Војске.

Закључак

Резултати истраживања потврђују претпоставку да је општи циљ организационог реструктурирања Војске Србије и Црне Горе унапређење њених укупних способности. Тај циљ може се остварити реализацијом више посебних циљева.

Један од посебних циљева организационог реструктурирања Војске који су идентификовани истраживањем јесте унапређење способности Војске за реализацију задатака одбране држава чланица и Србије и Црне Горе у свим условима. Тако идентификован циљ реструктурирања указује на значај унапређења способности Војске за реализацију прве од њених мисија које су дефинисане Стратегијом одбране државне заједнице Србија и Црна Гора.

Резултати истраживања указују на то да је и побољшање интероперабилности Војске са војскама држава чланица НАТО и Програма „Партнерство за мир“ и унапређење њене способности за деловање под окриљем УН циљ који треба остварити спровођењем програма организационог реструктурирања. Тако идентификован циљ потврђује опредељење за приступање евроатлантским безбедносним интеграцијама, односно за активно учешће у систему колективне безбедности.

Спровођењем организационог реструктурирања неопходно је по-стићи и побољшање прилагођености Војске потребама друштва, као и унапређење њене способности за извршавање задатака у области цивилне заштите. То указује на потребу успостављања економски одрживог и друштвено корисног система који ће имати значајну улогу и у заштити цивилног становништва.

Истраживање указује на то да је реализацијом организационог реструктурирања потребно унапредити и способности Војске за адекватно реаговање на све облике угрожавања безбедности држава чланица и Србије и Црне Горе. Тако идентификован циљ указује на неопходност изградње широког спектра способности Војске ради одговора на различите облике угрожавања безбедности.

Унапређење способности Војске да осигура одговарајући статус (положај) својих припадника је, такође, један од циљева које треба остварити реализацијом програма организационог реструктурирања. То указује и на неопходност да радикалне организационе промене у Војсци буду праћене побољшањем материјалног и друштвеног положаја њених припадника.

Реализацијом организационог реструктурирања потребно је остварити и побољшање ефикасности и рационалности Војске у извршавању њених мисија и задатака. Предуслов за реализацију тог циља је успостављање одговарајућег организационог модела, односно одговарајућих процедура.

Идентификовани општи и посебни циљеви организационог реструктурирања Војске могу представљати добру основу за пројектовање и реализацију организационих промена које ће довести до успостављања војноорганизационог система способног за ефикасну и потпуну реализацију додељених мисија и задатака. Предуслов за реализацију утврђених циљева је добро осмишљен и правилно вођен процес организационог реструктурирања.

Литература:

1. Daft, R., L.: *Organization theory and design*, Sixth edition, International Thomson Publishing Company, Cincinnati, 2004.
2. *Доктрина ВСЦГ*, нацрт, Министарство одбране СЦГ, Београд, 2005.
3. Greenberg, J., Baron, R., A.: *Понашање у организацијама*, Пето издање (прев.), Желнид, Београд, 1998.
4. Ковач, М.: *Стратегијска и доктринарна документа националне безбедности*, Свет књиге, Београд, 2004.
5. Ковач, М., Дулановић, Ж., Стојковић, Д.: *Теоријске основе одређивања ефикасности војноорганизационих система*, студија, Институт ратне вештине, Београд, 2004.
6. Марчек, Ј.: *Профил официра и интерперсонални односи*, Управа за шкољство и обуку ВСЦГ, Војна академија, Београд, 2003.
7. *NATO glossary of terms and definitions (AAP-6)*, NATO Standardization Agency, Brussels, 2003.